

**UTDANNING FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING
HVEM-HVA-HVOR**

TUVA GRIMSGAARD & JUDITH KLEIN
RORG-samarbeidets UBU-avdeling

UTDANNING FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING

HVEM-HVA-HVOR

Forord

Formålet med dette heftet er å gi en overordnet oversikt over fagfeltet Utdanning for bærekraftig utvikling (UBU) i norsk kontekst, med referanser til aktuelle internasjonale prosesser. Vi ønsker å trekke frem de viktigste begrepene, aktørene og politiske prosessene.

Hensikten er at dette skal være et arbeidsverktøy og bakgrunnsdokument for UBU-nettverket, og gi en felles referanseramme slik at vi lettere skal kunne samordne oss i de prosessene som nå kommer. Vi oppfordrer alle til å supplere og korrigere, samt spille inn perspektiver og henvisninger der dere synes det mangler.

UBU-nettverket og RORG-samarbeidet består av en rekke aktører, enkeltpersoner og organisasjoner som har vært pådrivere for å få UBU på agendaen i en årrekke. Både inn i ulike deler av norsk utdanningssystem, inn i internasjonale prosesser gjennom UNESCO, GENE-nettverket, samt inn i FNs bærekraftsmål.

Vi vil gjerne presisere at det ikke er sivilsamfunnsorganisasjoners ansvar eller ønske å bidra direkte inn i utviklingen av fag eller i didaktiske spørsmål. Vår rolle er som pådrivere, tilretteleggere og nettverksbyggere, for å skape gode rammebetingelser og for å nå vår felles visjon om en mer bærekraftig og rettferdig verden. Vi håper og tror dette nettverket har omforente mål og visjoner om å få Utdanning for bærekraftig utvikling inn i de ulike delene av utdanningssystemet i tråd med definisjonen gitt i FNs bærekraftsmål.

Oslo, mars 2017

Tuva Grimsgaard   Judith Klein

Tuva Grimsgaard og Judith Klein

RORG-samarbeidets UBU-avdeling

Innholdsfortegnelse

---

1. Hva er UBU?	5
2. Hvorfor?	7
3. Hvor?	8
3.1 Overnasjonalt	8
3.2 Nasjonalt	8
3.3 Internasjonale undersøkelser	10
4. Hvordan?	11
4.1 Revidering av lærerutdanningenes retningslinjer	11
4.2 Fagfornyingsprosess Revidering av læreplaner	12
4.3 Sentrale debatter og stridstemaer	13
5. Når? Tidslinje 1987-2020	18
6. Hvem?	21
Lenkesamling	29

1. Hva er UBU?

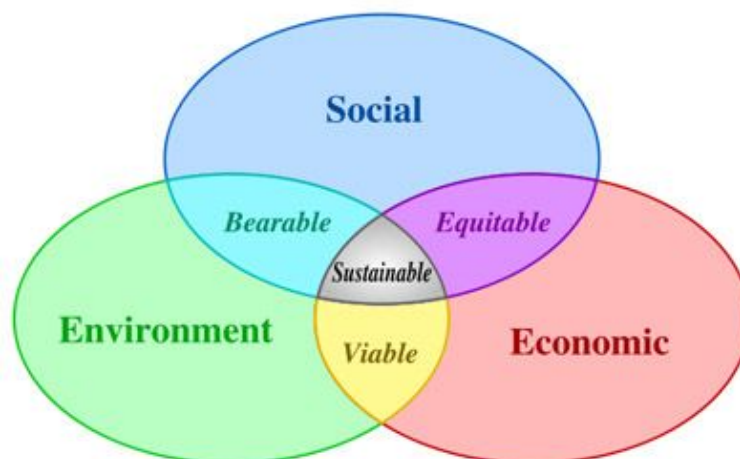
What the world needs now is not primarily to teach the poor to read and write, but to re-educate the rich

-Sibusisu Bengu, Rio-konferansen 1992

Behovet for en utdanning for bærekraftig utvikling springer ut av et grunnleggende spørsmål om hvilke globale utfordringer neste generasjon vil stå overfor. Hva trenger de å lære, som er annerledes fra det vår generasjon lærte? Det finnes mange svar og innfallsvinkler, men det er vanskelig å komme utenom utfordringer som levekår, globalisering, geopolitiske endringer, klima, miljø, konflikt, fattigdom- og ulikhet. Dilemmaer mellom utvikling og miljø, klima og økonomisk vekst, fordeling nasjonalt og mellom land står allerede på dagsorden. Neste generasjon må ikke bare ha et bevisst forhold til disse utfordringene, de må også finne løsninger og handlingsalternativer.

I 1984 oppnevnte FNs generalforsamling *Verdenskommisjonen for miljø og utvikling*, også kjent som *Brundtlandkommisjonen*, en kommisjon for å utrede sammenhenger mellom miljø og utvikling. Kommisjonen definerte bærekraftig utvikling slik: *"Bærekraftig utvikling er en utvikling der behovene for dagens mennesker blir tilfredsstillt uten at det ødelegger muligheten for at framtidige generasjoner får tilfredsstillt sine behov"* (FN 1987).

Ideen om bærekraftig utvikling hviler i all hovedsak på tre grunnpillarer: Samfunn, økonomi og miljø. Alle tre elementer må sees i sammenheng, og det gir lite mening å snakke om bærekraftig utvikling dersom en av dem utelates. *"Det finnes en innbyrdes vekselvirkning mellom økonomiske, samfunnsmessige og miljømessige sider ved enhver handling. Tar man ikke hensyn til alle tre sider, vil ikke resultatet være bærekraftig"* (OECD 2008).

Utdanning for bærekraftig utvikling handler om å gi fremtidige generasjoner de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som trengs for å oppnå bærekraftig utvikling. Brundtlandkommisjonens rapport tok til orde for en omfattende informasjonskampanje dersom vi skulle lykkes i å endre holdninger og nå visjonen om bærekraftig utvikling. I erkjennelse av at fremdriften var sein og krevende vedtok FN-toppmøtet Rio+10 å igangsette

FNs utdanningstiår for bærekraftig utvikling (2004-2014), som nå videreføres gjennom FNs bærekraftsmål 4.7.

Internasjonalt finnes en rekke miljøer med et mangfold av aktører som jobber for noenlunde lignende visjon og mål som definert under UBU, men med ulike tilnærminger, begreper og definisjoner. Selv om ulike miljøer vektlegger ulike elementer, er både *Global Citizenship Education*, *Global Education*, *Global learning* (selve læringen), *Development Education*, *Global Development Education*, *Education for Sustainable Consumption (ESC)* og *Education for Sustainable Development* nært beslektet med det vi i Norge kaller for UBU. Noe av grunnen til at enkelte miljøer beveget seg vekk fra bærekraftsbegrepet, var for å unngå et ensidig fokus på miljødimensjonen på bekostning av den sosiale og økonomiske komponenten. Etter at FNs bærekraftsmål ble vedtatt med utgangspunkt i de tre pilarene, er det vårt inntrykk at bærekraftsbegrepet er på veg tilbake både internasjonalt og nasjonalt.

Uansett hvilket begrep en benytter seg av, burde det favne bredt nok til å gi en helhetlig opplæring og forståelse av globale hovedutfordringer, samtidig som det bør svare på kjernespmålet: *Hva slags kunnskaper, holdninger, verdier og handlinger vil vi trenge om 20-30 år, for å kunne leve sammen i en globalisert verden?*

2. Hvorfor?

We can't solve problems by using the same kind of thinking we used when we created them!

- Albert Einstein

Skal vi klare å nå visjonen om bærekraftig utvikling globalt er det nødvendig med en omstilling til bærekraftige levekår, livsvilkår og livsførsel. For å få til det er opplysningsarbeid og utdanning om bærekraftig utvikling i alle land essensielt. Skal vi oppnå økt folkeopplysning om globale miljø- og utviklingsspørsmål, er skolen den arenaen som treffer hele befolkningen. Dagens unge er morgendagens velgere, politikere, yrkesaktive og borgere.

Ifølge en opinionsundersøkelse gjennomført av LNU (Landsforeningen for Barne- og Ungdomsorganisasjoner) i 2012 fant man at ungdom i Norge har mye faktakunnskap om verden, men mangler en helhetlig forståelse av globale maktstrukturer, grunnleggende årsaker til fattigdom og sammenhengen mellom manglende utvikling i Sør og vår rikdom i Nord. I tillegg viste undersøkelsen at få er villige til å redusere egen levestandard og kun én av fire er enige i at de tjener på andre lands fattigdom. De fleste vektlegger *interne* forhold i fattige land når de skal oppgi årsaker til fattigdom, ikke globale maktstrukturer som handelsregler og finanssystemer.

Målet er å gi fremtidens borgere en helhetlig global forståelse med de kompetanser, kunnskaper, holdninger og ferdigheter de trenger for å bidra til en bærekraftig utvikling globalt. Bonn-erklæringen (2009) fastslår at det haster med å implementere UBU dersom vi skal sette fremtidige generasjoner i stand til å leve bærekraftig.

I Norge står vi i 2017 overfor en unik mulighet til å påvirke fremtidens opplæring i det norske skoleverket, fundert på Stortingsmelding 28 og Ludvigsenutvalgets anbefalinger. Det er viktig at sivilsamfunn og akademia er sitt samfunnsansvar bevisst, og legger press på prosessen frem mot de nye læreplanene slik at de vil inkorporere UBU på best mulig måte, og legge til rette for en mer bærekraftig fremtid.

“Global Education is education that opens people’s eyes and minds to the realities of the world, and awakens them to bring about a world of greater justice, equity and human rights for all. Global Education is understood to encompass Development Education, Human Rights Education, Education for Sustainability, Education for Peace and Conflict Prevention and Intercultural Education; being the global dimensions of Education for Citizenship” (Maastricht definition of Global Education 2002).

3. Hvor?

Education is the most powerful weapon we can use to change the world.

-Nelson Mandela

UBU er i dag aktuelt på flere nivåer - globalt gjennom FNs bærekraftsmål, nasjonalt gjennom Ludvigsen-utvalget og Stortingsmelding 28, og lokalt gjennom initiativer på hver enkelt skole, og ikke minst hvert enkelt klasserom.

3.1 Overnasjonalt

Som en oppfølger til tusenårsmålene vedtok FN i 2015 **Bærekraftsmålene**, med en overordnet visjon om å oppnå bærekraftig utvikling innen 2030. Målene skal være universelle og vil slik sett gjelde for alle land (FN). **Mål 4.7** er i særdeleshet viktig for UBU-satsningen, og gir rom for å videreføre FNs utdanningstiltak for bærekraftig utvikling:

By 2030 ensure all learners acquire knowledge and skills needed to promote sustainable development, including among others through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship, and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development (FN 2015).

FNs definisjon og fokus i bærekraftsmålene burde ligge til grunn for det videre norske arbeidet med UBU. Det er verdt å merke seg at FN har utviklet følgende indikatorer på dette målet:

Indicator 4.7.1:

Extent to which (i) global citizenship education and (ii) education for sustainable development, including gender equality and human rights, are mainstreamed at all levels in: (a) national education policies, (b) curricula, (c) teacher education and (d) student assessment

Norge er også sterkt involvert i FNs arbeid her, og statsminister **Erna Solberg** har blitt utnevnt av FNs generalsekretær som én av to "Co-Chair of SDG-advocates", til å lede FNs pådrivergruppe for bærekraftsmålene. Det burde være et viktig argument at Norges UBU-fag må ha SDG'ene som utgangspunkt og felles referanse

<http://www.un.org/sustainabledevelopment/sdgadvocates/#who>

Global Education first Initiative

FNs generalsekretær lanserte i 2012 det femårige programmet "Global Education First Initiative" (GEFI) for å sette fart på prosessen rundt tusenårsmålenes mål om "Utdanning for alle". "Global citizenship" er her en av tre hovedprioriteringer. Blant de som sitter i utvalget er: Gordon Brown, Ban Ki Moon, Irina Bokova (UNESCO).

<http://www.unesco.org/new/en/gefi/priorities/global-citizenship/>

3.2 Nasjonalt

Kunnskap for en felles fremtid

I forbindelse med FNs utdanningstiår for bærekraftig utvikling utviklet Norge en nasjonal strategi med tittelen "Kunnskap for en felles fremtid" (2012-2015). Her står det blant annet at "Utdanning for bærekraftig utvikling må gjennomsyre alle relevante fag slik at det skapes en gjennomgående helhet i opplæringen" (KD 2012). I henhold til denne strategien skulle læreplanene vært revidert og UBU integrert allerede før Ludvigsenutvalget lanserte sin rapport i 2015. På spørsmål fra RORG oppga Udir og KD at dette måtte vi ta opp med politisk ledelse, og visa versa. Dette er et av mange eksempler på manglende gjennomføring og dårlig forankrankret eierskap til prosessen rundt UBU, hvor ingen vil ta ansvar.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter_og_planer/Strategi_for_UBU.pdf

Ludvigsenutvalget

I juni 2015 leverte det regjeringsoppnevnte Ludvigsenutvalget sin hovedutredning om "Fremtidens skole" (NOU 2015:8). I NOUen løftes utdanning for bærekraftig utvikling frem som et av tre flerfaglige emner:

Utvalget mener at tre flerfaglige temaer er særlig viktige fremover og må være tydelige i læreplanverket: bærekraftig utvikling, det flerkulturelle samfunn og folkehelse og livsmestring. For disse tre temaområdene må det være kompetansemål i fag på tvers av fagområdene (NOU 2015:8, s. 12)

I etterkant har det flerkulturelle samfunnet blitt erstattet med demokrati og medborgerskap. Utvalget anbefaler at disse tre tas opp i læreplaner for flere fag på en systematisk måte. I forbindelse med den to år lange prosessen var RORG-nettverket pådrivere for at utvalget skulle se Fremtidens skole i et globalt og bærekraftig perspektiv. Et viktig spørsmål blir da hva slags kunnskaper, holdninger og verdier som trengs for å imøtekomme de mest sentrale og aktuelle globale hovedutfordringene. Det har ikke vært sivilsamfunnsorganisasjoners oppgave å besvare dette spørsmålet, men å adressere det i relevante fora.

<http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/2015/06/15/fremtidens-skole-fornyelse-av-fag-og-kompetanser/>

Stortingsmelding 28

I etterkant av Ludvigsenutvalgets anbefalinger har regjeringen gjennom stortingsmelding 28 (2015-2016) lagt grunnlaget for at følgende tre tverrfaglige temaer skal inn i læreplaner:

- bærekraftig utvikling
- demokrati og medborgerskap
- folkehelse og livsmestring

Proessen med å implementere dette i læreplanene har blitt satt i gang, og de nye læreplanene vil etter planen foreligge i 2019/2020. Det er bekymringsverdig at formuleringer som "der det er relevant" og fokus på "teknologi og teknologiutvikling" åpner opp for en innsnevring av bærekraftsbegrepet, og det er viktig å følge nøye med på utviklingen her.

De tre dimensjonene sosiale, miljømessige og økonomiske forhold henger sammen og gir gode muligheter til å behandle temaet tverrfaglig i skolen. (...) Ny teknologi og teknologisk utvikling skal, i tillegg til etisk refleksjon og dømmekraft

knyttet til teknologiutviklingen, være sentrale innenfor det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling (St.mld. 28, s. 39).

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>

3.3 Internasjonale undersøkelser

ICCS

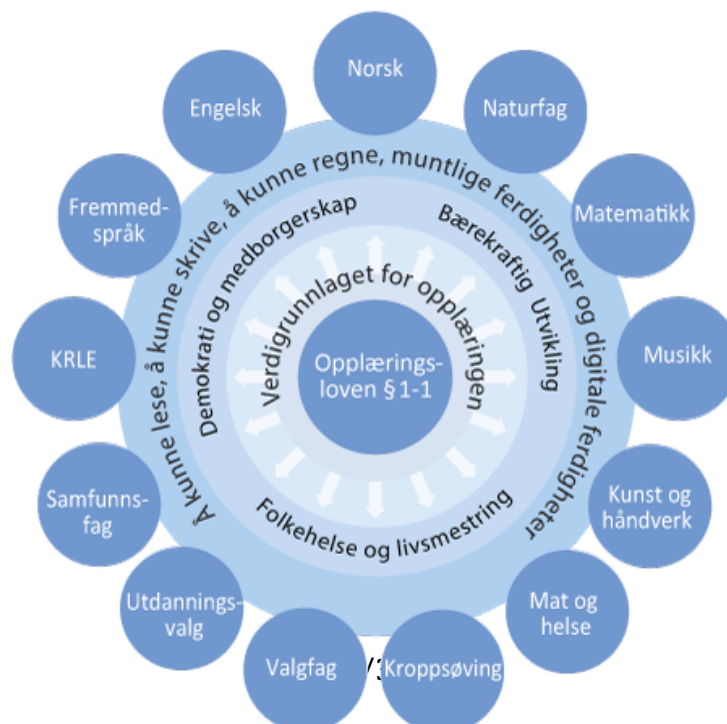
ICCS er en studie som sikter seg inn mot å gi et bilde av hvordan unge mennesker er forberedt på å ta opp rollen som engasjerte medborgere i samfunnet. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) koordinerer studien som i 2016 undersøkte skoleelevers kunnskaper om demokratiske verdier og politiske systemer, deres forståelser og kompetanse i å anvende demokratiske prinsipper og samfunnsengasjement. Utover dette stilles det spørsmål om elevenes holdninger og ferdigheter i fremtidsdeltakelse i et demokratisk samfunn. NOVA, ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), fikk i oppdrag fra Utdanningsdirektoratet å gjennomføre den norske delen av 2016-studien. ICCS 2016-studien bygger på tidligere ICCS studier der Norge har deltatt tidligere: CIVED i 1999 (28 deltakerland) og ICCS i 2009 (38 deltakerland).

<http://iccs.iea.nl/>

PISA 2018: Global competency for an inclusive world

PISA 2018 vil for første gang fokusere på “Global competency for an inclusive world”. Til tross for at den reelle nytten av internasjonale skoletester som PISA og TIMSS er omdiskutert, vil trolig valget av tema virke positivt inn i arbeidet med oppfølgingen av FNs bærekraftsmål 4.7. Både forarbeid i form av utredning og planlegging av gjennomføringen samt det generelle økte fokuset på globale spørsmål vil være viktig for å få satt UBU på agendaen. Dels vil også resultatene av PISA-undersøkelsen kunne legge viktige føringer for det videre arbeidet med UBU og oppfølging av bærekraftsmål 4.7.

<https://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>

4. Hvordan?

Like slavery, like apartheid, poverty is not natural. It is man-made and it can be overcome and eradicated by the actions of human beings.

- Nelson Mandela

Norge er forpliktet gjennom Stortingsmelding 28, NOUer og handlingsplaner fra KD til å iverksette UBU, men mye gjenstår for at tematikken skal nå ut i klasserommene. En vellykket integrering av UBU avhenger av at utdanningsdirektoratet reviderer kompetansemålene, og at temaet behandles i lærerutdanningene, læremidler og undervisningsmateriell.

4.1 Pådriverarbeid

Arbeidet for å få UBU/Global læring inn i utdanningssystemet har pågått i en årrekke, med press fra et bredt nettverk av aktører (blant annet skoleforum). I tiden fremover står vi overfor en rekke prosesser som UBU-nettverket burde følge med på og komme med innspill til når det er mulig og aktuelt. Pådriverarbeidet retter seg mot flere nivåer i utdanningssektoren:

- ❑ **Kunnskapsdepartementet:**
Pådrivere for at KD iverksetter UBU i tråd med egne strategier
- ❑ **Utdanningsdirektoratet:**
Pådrivere for at læreplaner og kompetansemål revideres
- ❑ **Lærerutdanningene:**
Forankre viktigheten av UBU i nye retningslinjer
Pådrivere for at UBU inkluderes på de enkelte lærerutdanningene
- ❑ **Læreplaner:**
Kartlegge, følge med på og koordinere felles høringsinnspill.
1) Ny generell del 2) Kompetansemål
- ❑ **Lærebøker og læringsressurser:**
Supplere og korrigere eksisterende ressurser. Innspill til nye lærebøker og pådrivere for utvikling av nye digitale læringsressurser på UBU
- ❑ **Lærere:**
Invitere lærere inn i nettverket. Være pådrivere for etterutdanning, kurs og kompetansebygging i UBU.
- ❑ **Elever:**
Er UBU inne i nivåene over vil det legge gode forutsetninger for UBU i klasserommene.

4.2 Fagfornyingsprosess

Proessen med å fornye skolen har pågått over en lengre periode. Mandatet med å utrede fremtidens skole ble gitt allerede i 2013 av daværende Kunnskapsminister Kristin Halvorsen. Da Ludvigssens NOU ble lansert i 2015 konkluderte Utdanningsforbundet med at dette er ikke er slutten, men begynnelsen på en langsiktig prosess og en "sakte reform" med aktiv deltaking "nedenfra". I de kommende tre årene vil fokus være på å utvikle kjernen i fag, læreplanrevisjon og revidering av retningslinjene for lærerutdanningene. Det fremheves likevel at hovedprinsippene fra Kunnskapsløftet skal ligge fast. Læreplanene skal fortsatt ha kompetansemål, og grunnleggende ferdigheter skal fremdeles være sentralt i opplæringen.

Revidering av læreplaner

Alle fagene i grunnskolen og de gjennomgående fagene i videregående opplæring skal fornyes i perioden 2017-2019. Dette innebærer revidering av alle læreplaner for grunn- og videregående skole (2018-2019). Arbeidet er tredelt:

1. **Ny generell del av læreplanen** kalles *Overordnet del-verdier og prinsipper*, og er ute på høring vår 2017, med høringsfrist 12. juni. Arbeidet med generell del strekker seg ut i 2018. Sentrale spørsmål i prosessen er: Hvordan integrere verdigrunnlaget fra ny generell del i fagene? Hvordan utvikle de tverrfaglige temaene? Hvordan videreutvikle de grunnleggende ferdighetene, samt hvordan integrere disse i fagene? I tillegg skal det utarbeides retningslinjer som beskriver de sentrale prinsippene for utformingen av de nye læreplanene. Ny generell del finner dere her: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ac9720408d464a83a7926f33dbcb7616/horingsutkast-fra-kunnskapsdepartementet-10.03.17--overordnet-del--verdier-og-prinsipper.pdf>
Høringsuttalelser sendes elektronisk hit: www.regjeringen.no/id2542076.
2. **Revidering av læreplaner/ kompetansemål (2018/2019):** Læreplangrupper for de enkelte fagene oppnevnes. Disse utarbeider utkast til læreplaner. Referansegruppen kommenterer, før de blir sendt på offentlig høring. (Gruppene vil bestå av lærere, fagpersoner med faglig, pedagogisk, didaktisk og fagdidaktisk kompetanse.)
3. **2019/2020: læreplanene taes i bruk på de ulike skolene.**

Utdanningsdirektoratet leder arbeidet med å fornye fagene, og det er opprettet en **referansegruppe** med representanter fra følgende aktører: Sametinget, KS, Norsk Lektorlag, Skolelederforbundet, Skolenes landsforbund, Utdanningsforbundet, Nasjonalt råd for lærerutdanningen (NRLU) og Elevorganisasjonen. Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å sikre at de er i tråd med stortingsmelding 28. Elevorganisasjonen er også del av UBU-nettverket, og kan slik sett være en ekstra viktig aktør i denne prosessen.

Det er viktig at UBU-nettverket bidrar med høringsinnspill til generell del, såvel som innspill til læreplanene, slik at UBU forankres i generell del av læreplanen og i kompetansemålene.

4.3 Revidering av lærerutdanningenes retningslinjer

I perioden 2014-2018 er de nasjonale retningslinjene for lærerutdanningene under revidering.

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har ansvar for dette. RORG deltok på NRLUs innspillskonferanse i 2015, og så langt i prosessen kan dekningen av UBU anses som svak.

Retningslinjene utarbeides av fagmiljøene selv, og legger føringer for utarbeidelse av hver enkelt institusjons egne programplaner og fagplaner. Den formelle statusen ligger på nivået under forskrift/rammeplan. Retningslinjene utvikles i tett samarbeid mellom fagmiljøene i lærerutdanningene og skole og det er nedsatt programgrupper for hver av utdanningene, som skal gjennomgå alle retningslinjene. Programgruppene består av representanter for UH-institusjonene, for yrkesfeltet og for studentene. Innspill til arbeidet kan rettes NRLUs sekretariat nrlu-sekretariat@uhr.no eller direkte til programgruppen. http://www.uhr.no/ressurser/temasider/nasjonale_retningslinjer/nasjonale_retningslinjer_for_lererutdanningene

4.4 Sentrale debatter og stridstemaer

I forkant av fagfornyingsprosessene ønsker vi her å vise til noen sentrale debatter og aktuelle spenningsforhold vi har erfart i tidligere prosesser: 1) Tverrfaglighet: Forholdet mellom miljø eller utvikling? 2) Forholdet mellom styringsdokumenter og læreplaner 3) Forholdet mellom politikk, ideologi og kunnskap

4.4.1 Fra fragmentert til helhetlig forståelse: Tverrfaglighet

Måten fagovergripende problemstillinger som miljø og utvikling struktureres vil ha betydning for graden av elevenes helhetlige forståelse. Frem til i dag hadde Naturfagsenteret ansvaret for implementering av UBU alene, med den konsekvens at samfunnsperspektivet generelt, og utviklingsbegrepet spesielt, fikk en lite sentral plass. I dagens læreplaner legges det opp til at elevene får god kjennskap til mangfoldet som finnes i naturen lokalt, samt detaljert kunnskap om ulike arter. Handlingskompetansen strekker seg til at elevene lærer seg kildesortering. Det å ta utgangspunkt i nærmiljøet, for så å forstå det globale, kan være et godt pedagogisk grep, men med denne måten å strukturere UBU under naturfaget har resultatet vært at både den globale dimensjonen og utviklingsperspektivet falt ut.

I *Kunnskap for en felles framtid 2012-2015*, erkjente Kunnskapsdepartementet at man i for liten grad hadde greid å legge til rette for å se natur/miljø i sammenheng med samfunn/utvikling. Den reviderte strategien (2012-2015) skulle ha som mål å bidra til å rette opp dette.

«Opplæringen i Norge...har lagt vekt på miljødimensjonen i opplæringen og i mindre grad integrert den globale utviklingsdimensjonen. Det er derfor et mål å fornye satsing på utdanning for bærekraftig utvikling» (KD:2012).

RORG-samarbeidets hovedinnspill til både tidligere læreplanprosesser, Kunnskapsdepartementet og til Ludvigsen er følgende:

For å få en helhetlig forståelse av bærekraftig utvikling i et globalt perspektiv, der man ser utvikling og miljø i sammenheng, trengs både en naturvitenskapelig og en samfunnsvitenskapelig tilnærming. Dette fordrer at bærekraftig utvikling struktureres flerfaglig og tverrfaglig, og ikke med en spesiell forankring i naturfaget. Skulle det forankres i ett bestemt fag, burde det legges til fag der både samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige perspektiver er integrert i kjernen av faget. Vi anbefaler å opprette

bærekraftig utvikling i et globalt perspektiv som eget flerfaglig hovedområdet i alle trinn.

Selv om UBU nå er definert med utgangspunkt i de tre pilarene, og bundet opp i Stortingsmelding 28 og Ludvigsen, er det viktig at dette følges opp under hele fagfornyingsprosessen generelt og i arbeidet med kompetansemålene spesielt. Globale hovedutfordringer handler om komplekse forhold, der elementer fra flere fag griper inn i hverandre. Tverrfaglighet og flerfaglighet blir slik sett viktige stikkord i fagfornyingsprosessene. Hvordan strukturere fag for i best mulig grad å legge til rette for en tverrfaglig, flerfaglig og helhetlig tilnærming? Hvordan bør fagovergripende problemstillinger som globale spørsmål og bærekraftig utvikling struktureres for å gi en helhetlig forståelse? Hva kan være viktige elementer i utviklingen av “kjernen” i UBU? Hvilke er de viktigste UBU-kompetansene? Bør UBU opprettes som et eget hovedområde? Det er ikke vår rolle å besvare dette spørsmålet, men vi stiller det her og vil gjerne vise til noen begrepsavklaringer.

Tverrfaglighet:

Integrasjon av begreper, teorier, metodeverktøy fra flere fagområder, for å løse problemer som ikke lar seg løse innen rammen av et enkelt fag. Felles problemforståelse, mangfold av faglige perspektiver, møteplasser, samt avsatt tid til samarbeid er forutsetninger for tverrfaglighet.

Flerfaglighet:

Kombinasjon av ulike fags tilnæringer til samme problem. Fagene avløser hverandre etter tur, uten nevneverdig samordning.

Eksempler på sentrale sammenhenger:

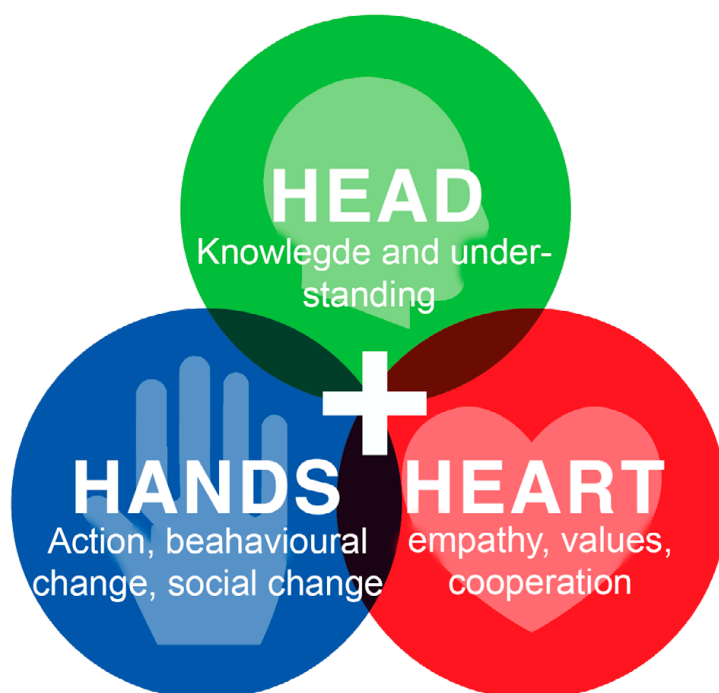
- Utvikling og miljø (menneske og natur)
- Ses det lokale i en global sammenheng der det er naturlig?
- Norge og verden
- Rik og fattig
- Historisk sammenheng (for eksempel imperialismens og kolonitidens konsekvenser for idag)
- Årsaker, → løsninger → handlingsalternativer
- Forholdet mellom kunnskap, forståelse, følelser/empati og handlingskompetanse

Kompetanse:

Kompetanse er definert ut i fra fem dimensjoner: kunnskap, ferdigheter, verdier, holdninger og handlinger (atferd), og evnen til å bruke alle disse elementene på en relevant måte. Evnen til å handle avhenger i tillegg av indre motivasjon.

De mest komplekse problemstillingene befinner seg i skjæringspunktet mellom miljø og utvikling, mellom menneske og natur, og handler om forholdet mellom det lokale og det globale. Løsningene finnes på både lokalt, nasjonalt og overnasjonalt nivå. Fremtidens borgere trenger handlingskompetanse på dette.

En forutsetning for å utvikle gode handlingsalternativer er grunnleggende forståelse av årsakssammenhenger og løsninger, og ikke minst koherens mellom disse. Systemtenkning og handlingskompetanse henger slik sett sammen, og er viktige UBU-kompetanser, i tillegg til empati, samarbeid, kritisk tenkning, kreativitet og metatenkning (som Ludvigsenutvalget fremhever).

Figur:

Hode, hjerte, hånd

Vi trenger både kunnskap og forståelse, empati, engasjement og handlingskompetanse

Hvis man får kunnskap uten handlingsalternativer, så blir kunnskap ikke makt, men avmakt.

- Tore Linne Eriksen

4.4.2 Kartlegging av UBU i eksisterende læreplaner

I forbindelse med revidering av læreplaner våren 2013 kartla RORG-samarbeidet implementeringen av den globale dimensjonen og utdanning for bærekraftig utvikling i læreplanene. Følgende tendenser ble trukket frem og oversendt til både Kunnskapsdepartementet og Ludvigsen:

1) **UBU må konkretiseres i kompetansemålene**

I dag er det manglende samsvar mellom overordnede strategier, generell del av læreplanen og kompetansemål. Vi finner UBU i styringsdokumenter, formålsbestemmelsene i Opplæringsloven, i den generelle del av læreplanen og i formålene for enkelte av fagene, men det er ikke konkretisert i kompetansemålene. Dessuten finner vi en grundig beskrivelse av mål og strategi for UBU i *Kunnskap for en felles framtid*, 2012-2015. Her fremstår det nærmest som om UBU allerede er godt forankret i elevenes undervisning i Norge, men da vi så på de konkrete kompetansemålene ble bildet et annet: Flere fag gir rom for å behandle UBU, men det er i stor grad opp til den enkelte lærer. Dersom UBU skal prege innholdet i elevenes opplæring, må integreringen skje på kompetansemålnivå, da det er kompetansemålene som i størst grad legger føringer for lærernes undervisning. Dette har vært en svakhet som har vært påpekt i arbeidet med læreplanprosesser over flere år.

2) **Bærekraftig utvikling/global forståelse også tidlig på barnetrinnet.**

Det er i dag et gap mellom mengden kompetansemål som omhandler global læring/UBU i videregående skole og grunnskolen. I dag er det først på videregående trinn at det er lagt opp til et eget hovedområde i internasjonale forhold samt et i bærekraftig utvikling. Andelen kompetansemål som omhandler global læring/UBU blir mindre jo lavere trinn man kommer, og det utgjør en spesielt lav andel av kompetansemålene på 1.-4. trinn. En helhetlig global forståelse utvikles gradvis, og det er derfor viktig å bygge kjennskap til globale spørsmål fra tidlig i skoleløpet.

3) **Tydeliggjøring av globale hovedutfordringer i kompetansemålene**

Fokus på samtidens og fremtidens mest sentrale og aktuelle globale problemstillinger bør styrkes i kompetansemålene. Sentrale konfliktlinjer og interessekonflikter bør synliggjøres, samtidig som elevene får handlingskompetanse. Dette innebærer at undervisningen bør peke på årsakssammenhenger og samtidig lære elevene å søke etter løsningsforslag og handlingsalternativer. I dagens kompetansemål finnes det rom for å ta opp globale utfordringer, men det hviler i for stor grad på den enkelte lærers fortolkning. Etter Kunnskapsløftet kan man risikere å gå ut av ungdomsskolen uten verken å ha hørt om den kalde krigen, Norges engasjement i Afghanistan eller

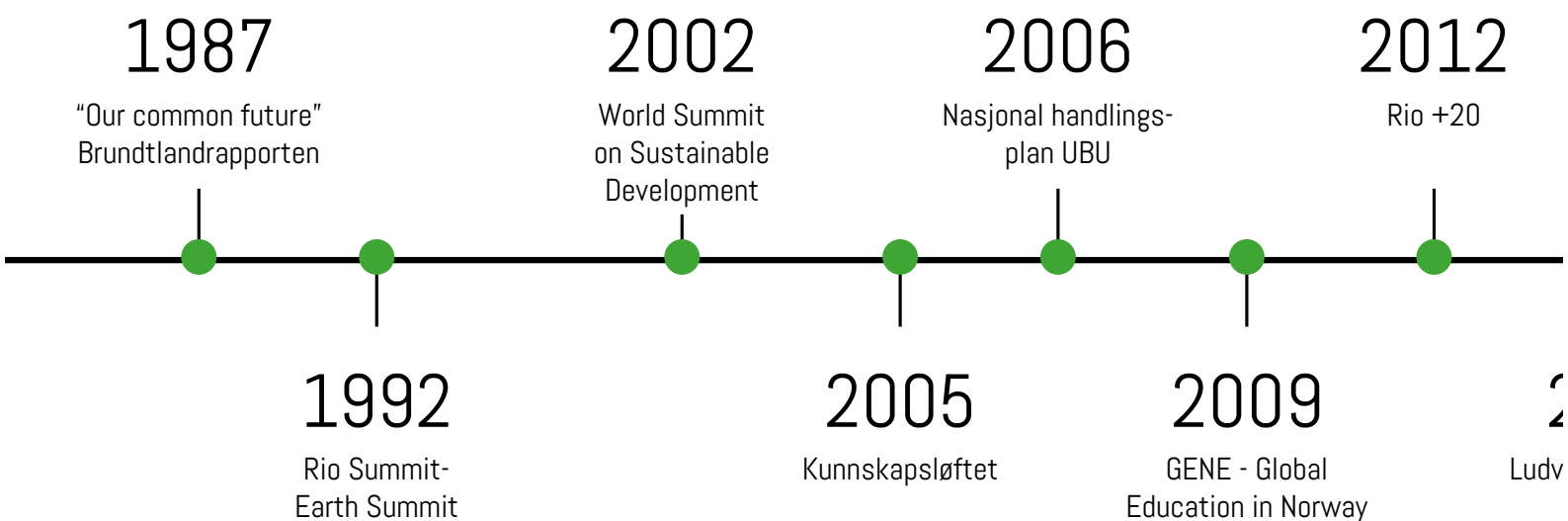

om selskapers makt, gjeld og billig arbeidskraft. FN nevnes i kompetansemålene, men det samme gjelder ikke overnasjonale organer som WTO, Verdensbanken og NATO. Imperialisme/kolonialisering nevnes, men ikke konsekvensene man ser i dag. Kulturforståelse beskrives som viktig i formålet ved faget i både norsk og engelsk, men er ikke konkretisert i kompetansemålene.

4.3.3 Forholdet mellom ideologi, politikk og vitenskap

Forholdet mellom politikk, ideologi og kunnskap er spesielt relevant innen fagområder som bærekraftig utvikling og global forståelse.

Ved å skissere ulike perspektiver til et tema heller enn å «gi et svar», kan man styrke elevenes evne til perspektivering og kritisk tenkning. Benjamin Knutsson ved Universitetet i Gøteborg har utviklet en egen fagdidaktikk for global læring og bærekraftig utvikling. Her gjennomgås hvert tema ved å belyse ulike politiske perspektiver komparativt og systematisk. Slik synliggjøres skillet mellom politikk, ideologi og kunnskap. Gjennom denne såkalte didaktiske typologien for global læring trenes elevene i å identifisere ulike politiske ståsted. Fagdidaktikker av denne typen kan være til nytte i fagfornyingsprosessen.

5. Når? Tidslinje 1987-2020

1987 "Our common future": Brundtlandrapporten.

Report of the World Commission on Environment and Development. Definisjon av bærekraftig utvikling

1992 Rio Summit- Earth Summit: The United Nations Conference on Environment and Development.

Kapittel 36 Agenda 21: viktigheten av utdanning og folkeopplysning for å oppnå bærekraftig utvikling

2002 World Summit on Sustainable Development (Johannesburg Summit, Rio+10)

Utdanningståret for bærekraftig utvikling ble foreslått, og inkludert i Johannesburg Plan of Implementation. Deretter vedtok The United Nations General Assembly, en resolusjon om å starte The UN Decade of Education for Sustainable development (DESD) i 2005.

2002 Maastricht definition of Global Education

En rekke aktører fra ulike utdanningsmyndigheter, stater, sivilsamfunn, akademia stilte seg bak definisjonen om Global Education

2005-2014 UN decade on education for sustainable development.

Utdanningståret for UBU lansert i Norge i 2005

2005 Kunnskapsløftet - innspill fra RORG til revisjon av læreplaner

2006 Nasjonal handlingsplan UBU

2009 GENE- Global Education in Norway (Evaluering)

2009 Etablering av skoleforum (ca 10 organisasjoner)

Formål: øke omfang og kvalitet av UBU/global forståelse i skolen

2012 Rio +20

The United Nations Conference on Sustainable Development

The international community resolved to "promote education for sustainable development and to integrate sustainable development more actively into education beyond the United Nations Decade of Education for Sustainable Development" (paragraph 233 of the Future We Want).

2012 Kunnskapsdepartementet:

Revidert nasjonal strategi for UBU

2013 The Global Action Programme on ESD as a follow up to the DESD

2013 Ludvigsen-utvalget oppnevnt

2013-2015 Prosessen med FNs bærekraftsmål. "Post 2015 prosessene" Innspill ang UBU fra sivilsamfunn via Open Working group

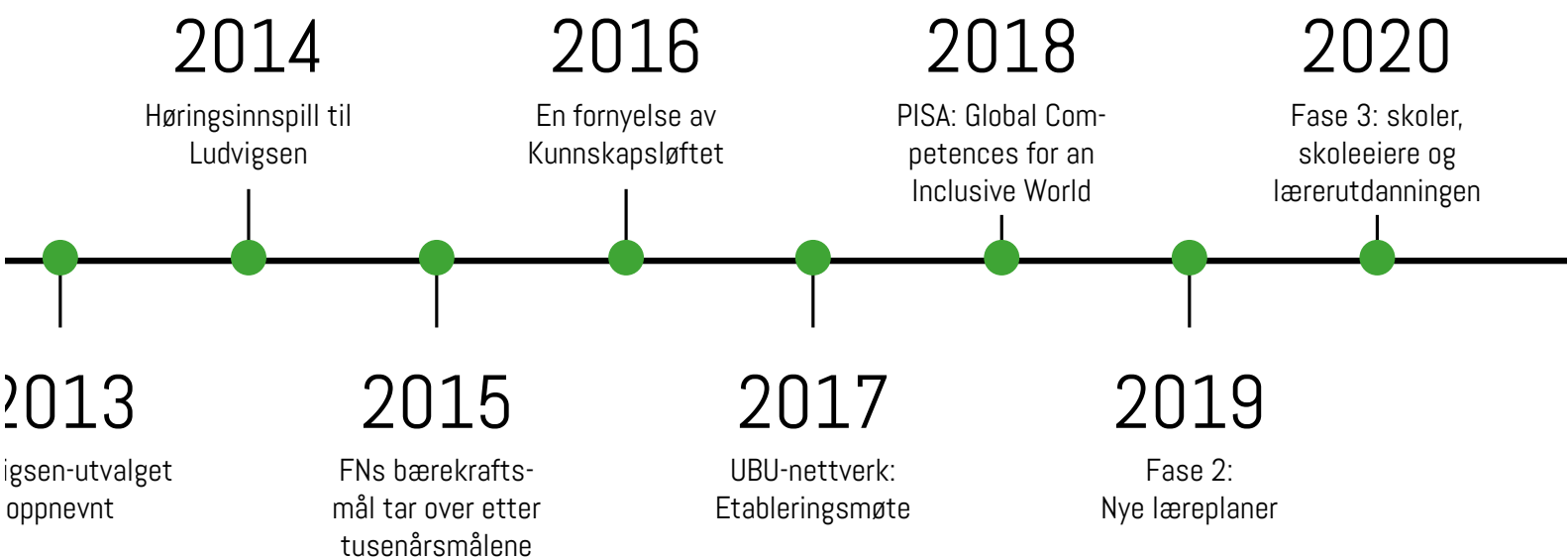
Forslag fra RORG-samarbeidet Target 4. All citizens have access to quality education for sustainable development and global citizenship Goal: To promote Education for Global Citizenship and sustainable development in every nation, building competencies, values, attitudes and skills for a more just and sustainable world.

2014 ESD included as a target in the Muscat Agreement adopted at the Global Education For All Meeting (GEM) and in the proposal for Sustainable Development Goals (SDGs) adopted by the Open Working Group (OWG).

2014 Høringsinnspill til Ludvigsen fra RORG-samarbeidet

2014 Ludvigsen-utvalgets delutredning: **NOU 2014: 7** Elevenes læring i fremtidens skole

2015 The Declaration from the World Education Forum, Korea, supports the implementation of the Global Action Programme on ESD launched at the UNESCO World Conference on ESD in Aichi-Nagoya in 2014.

2015 Ludvigsen-utvalget: NOU 2015: 8 Fremtidens skole.

Tre tverrgående temaer:

- Utdanning for bærekraftig utvikling
- Folkehelse og livsmestring
- Demokrati og medborgerskap

Tverrfaglig satsning, sett i lys av de tre dimensjonene sosialt miljø, økonomi og naturmiljø.

2015 Høringsrunde NOU 2015:8

2015 FNs bærekraftsmål tar over etter tusenårsmålene. Mål 4.7 UBU

2016 Meld. st. 28 "Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet"

NOU 7 og 8 en del av bakgrunnen for tiltakene i meldingen. Stikkord: dybdelæring. Bærekraftig utvikling blir ett av tre tverrgående fag, og skal "omtales i generell del og være en del av læreplanene for fag der det er relevant" (s. 25). Fokus på både sosiale, miljømessige og økonomiske forhold, men trekker i særdeleshet fram "teknologi og teknologiutvikling" som sentralt i bærekraftig utvikling.

2016 Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen avgir sin innstilling ang. meld.st.28

2016 Stortingsbehandling av meld.st.28

2017-2018 Fase 1: Ny generell del av læreplanen+kjernen av faget. Følgende skal avklares:

- Hvordan integrere verdigrunnlaget fra ny generell del i fagene?
- Utvikling av de tverrfaglige temaene og de grunnleggende ferdighetene, samt hvordan integrere disse i fagene.
- Utarbeiding av retningslinjer som beskriver de sentrale prinsippene for utformingen av de nye læreplanene.

2017 UBU-nettverk: Etableringsmøte (@RORG)

2017 Høring på ny generell del av læreplanen som vil legge føringer for innholdet i læreplanen. 3 måneders høringsfrist. **MULIGHET FOR INNSPILL.**

2017 UBU-nettverk: Koordineringsmøte for høringsuttalelser i Oslo

2017 Oppstart med arbeidet med læreplanene - bred involvering, "kjernen" av faget defineres. Må reagere raskt - dette er en viktig prosess å prøve å få innpass i, her legges føringene for videre arbeid. Uklart om det vil bli høringsrunder

2017 Resultatene fra **International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)** legges frem.

2018 PISA: Global Competences for an Inclusive World

2018-2019 **Fase 2: Nye læreplaner.** Læreplangrupper for de enkelte fagene oppnevnes. Uklart hvem som vil sitte i disse, kanskje mulig å påvirke? Læreplangruppene utarbeider utkast til læreplaner. Referansegruppen kommenterer, før de blir sendt på offentlig høring.

Høring på læreplanene: Etter all sannsynlighet vil hver enkelt læreplan komme på høring. Mulighet for innspill, men mye av løpet av sannsynligvis kjørt på dette tidspunktet.

Læreplanen fastsettes som forskrift. Veiledninger for læreplanen utarbeides.

2019-2020 **Fase 3:** skoler, skoleeiere og lærerutdanningene forbereder seg på å ta læreplanene i bruk. Læreplanene vil etter planen gjelde fra 2019-2020

6. Hvem? Oversikt over aktører

Dette er en oversikt over organisasjoner, aktører, forskere, politikere med mer som er relatert til arbeidet med UBU. Internasjonalt har man høstet gode erfaringer med en såkalt «*multistakeholder*» tilnærming. Dette innebærer en samordning av et bredt utvalg aktører, fra utdanningsmyndigheter, sivilsamfunnsorganisasjoner, lærere, elever, lærerutdanningsinstitusjoner, politisk ledelse, academia, og i noen tilfeller departementer. Aktørene har ulike roller, men gjerne felles visjon. Mens enkelte spiller en viktig rolle med henhold til påvirkning av rammevilkårene, jobber andre med for eksempel utviklingen av fag. Vi har gruppert disse i seks grupper: 1) Utdanningsmyndighetene (målgruppe), 2) Organisasjoner som representerer elever og lærere, 3) Akademia, 4) FN-relaterte organisasjoner, 5) Sivilsamfunnsorganisasjoner og 6) Internasjonale kontakter.

1) Utdanningsmyndigheter

Følgende er relevant målgruppe i forhold til pådriverarbeidet

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktopplysninger	UBU-satsning	Planer
Politisk ledelse	Torbjørn Røe Isaksen, Statsråd. Kunnskapsminister	Tlf. 22 24 74 00 trisaksen@kd.dep.no	Stortingsmelding 28.Revidering lærerutdanningen	Fagfornyingsprosessen. Ny generell del av læreplanen
<i>Tidligere</i>	<i>Kristin Halvorsen (CICERO) og Bård Vegar Solhjell</i>			
Kunnskapsdepartementet	Bjørn Gjefsen	22 24 75 41 bg@kd.dep.no	Stortingsmelding 28.	Fagfornyingsprosess, revidering læreplaner og kjernen i fagene
Utdanningsdirektoratet (Udir)	Ellen Marie Bech	23 30 27 52 EllenMarie.Bech@udir.no	Avdeling for læreplanutvikling	Revidering av læreplaner
	Jostein Kristerøy	23 30 12 43 jostein.kristeroy@udir.no	Fagansvar	
<i>Tidligere</i>	<i>Halfdan Farstad Jan Peter Strømsheim (Astrid Sandås)</i>	<i>23 30 13 08 22 24 74 49 jps@kd.dep.no</i>	<i>GENE-evaluering av Norge. Nasjonal strategi for utdanning for bærekraftig utvikling. Kunnskap for en felles framtid (2005-2014)</i>	

2) Organisasjoner som representerer elever, lærere og skoler

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktoppl	UBU-satsning	Planer
Elevorganisasjonen- EO	Sylvia Lind (leder) Ronja Gulbrandsen	sylvia@elev.no 932 20 805	EO var aktive pådrivere for UBU/global forståelse sammen med RORG siden 2014	Sitter i referansegruppe mht fagfornyingspros ess
Operasjon Dagsverk	Trond Tveit Julie Skøien Sandra Skiaker	trond@od.no 22 99 37 06 julie@od.no 22 98 92 05 sandra@od.no	Har vært del av RORGs skoleforum for global læring siden 2009, og er nå pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket	UBU i ungdomsskolen og videregående skole gjennom Internasjonal Uke (IU) og OD
Utdanningsforbundet	Ragnhild Lied Steffen Handal	steffen.handal@udf.no 416 15 848	Pådriver FNS Utdanningstiår	
Folkehøgskolerådet Internasjonalt utvalg for folkehøgskolen (IU)	Brita Phuthi	brita@folkehogskole.no 22474300 www.folkehogskole.no/iu	Har vært del av RORGs skoleforum for global læring siden 2009. Pedagogikk for de Rike siden 2005. UBU arbeidsgruppe sammen med RORG siden 2013	Samarbeidsprosjekt med FIVH 2014-17: "Aksjonsforskning og bærekraft-folkehøgskolen for framtiden" NVL nettverksgruppe om bærekraftig utvikling: http://nvl.org/hallbar-utveckling
NDLA Nasjonal Digital Læringsarena	Leonhard Vårdal Pedagogisk leder samfunnsfag didaktikk	leon@ndla.no Tlf: 90554353 www.ndla.no	I faglig råd sammen med RORG og Global.no	Utvikle digitale undervisningsressurser, tilpasset nye læreplaner.

3) Akademia

Forskere, fagdidaktikere, lærerutdannere med mer som jobber med UBU

Institusjon	Kontaktperson	Kontaktoppl	UBU-satsning	Planer
Høgskolen i Hedmark	Victoria Thoresen (Unesco chair) Avdeling for lærerutdanning	victoria.thoresen@hihm.no +47 62 51 76 36	Education for sustainable consumption. Unesco + Internasjonalt	PERL project http://eng.hihm.no/project-sites/living-responsibly
Institutt for lærerutdanningen og skoleutvikling, ILS, UiO.	Elin Sæther Annelie Ott (phd om UBU) Rolf Mikkelsen (pensjonist)	elin.sather@ils.uio.no annelie.ott@ils.uio.no	Egen UBU-gruppe, som jobber tverrfaglig sammen om hvordan å integrere UBU i lærerutdanningen. Kompetanse på kjernen i faget, læreplangrupper, samt ICCS	
Høgskolen i Oslo og Akershus HioA	Tarjei Helland	tarjei.helland@hioa.no	Stipendiat samfunnsfagdidaktikk. læreplanutvikling lærerutdanning	
Høgskolen i Sørøst Norge	Kristin Gregers Eriksen	kristin.eriksen@usn.no +47 41 31 86 41	Ph.D.- Scholar in Social Studies Education Faculty of Humanities, Sports and Educational sciences. Department of Culture, Religion and Social Studies	
Naturfagsenteret	Eldri Scheie Merethe Frøyland Maiken Korsager Mari Andresen	eldri.scheie@naturfagsenteret.no 22 85 42 09 merethe.froyland@naturfagsenteret.no 22 85 67 26 mariandresen@gmail.com	UBU med hovedvekt på miljølære. Den Naturlige skolesekken	
Høgskolen på Lillehammer	Yngve Nordkvelle og Ingrid Tvete	yngve.nordkvelle@hil.no	Undersøkelse av global dimensjon i lærebøker. "Nord-Sør-perspektivet i norske skolebøker" på oppdrag fra Hei Verden	
Forskere UBU	Irene Tollefsen	irenetollefsen@gmail.com	Forsker på UBU med	Masteroppgave om utfordringer

			Samfunnsfagdidaktikk	og muligheter knyttet til UBU
NMBU Norges miljø-og biovitenskapelige universitet (Ås)	Astrid Sinnes	astrid.sinnes@nmbu.no	Har skrevet boken <i>Utdanning for bærekraftig utvikling</i>	Lærerutdanner Aktiv pådriver for UBU
Høgskolen i Oslo	Tore Linné Eriksen (pensjonist) Karen Britt Feldberg	Karen.Feldberg@ui.hio.no	“Rik og fattig samme verden”, pådriver for å få global forståelse inn i skolen. Foredrag, debatter etc	
Tidligere vise-reaktor ved UiO	Inga Bostad	inga.bostad@nchr.uio.no	Deltatt på seminarer og møter med RORG om temaet	

4) FN-relaterte organisasjoner

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktopplysninger	UBU-satsning	Planer
Den norske UNESCO-kommisjonen	Tora Aasland	22 24 75 64 natcom@unesco.no		
FN-sambandet	Kari Solholm Ingunn Eck Anura Sankholkar Rune Arctander Marianne Mathiesen	kari.solholm@fn.no 22 86 84 00 ingunn.eck@fn.no , 22868427 97509187 anura.sankholkar@fn.no 402 327 86 rune.arctander@fn.no 22868409 / 93205020 marianne.mathisen@fn.no 22 86 84 19	Utarbeidet undervisningsopplegget “bærekraft”. Boken “Den Globale skolen” med mer	Skolekonferanse for lærere og skolepolitiske aktører på FN-dagen. Videreutvikle undervisningsopplegg. Kurs for lærerstudenter
Unicef Norge	Kim Gabrielli Ellen Sandø	kim.gabrielli@unicef.no o. 974 24 587 ellen.sandoe@unicef.no o. 907 47 181	Fagansvarlig - utenrikspolitikk, og barn og unge	
LNUs ungdomsdelegater til Unesco			Tidligere delegater har tatt opp UBU i Unesco	Disse rekrutteres årlig

5) Sivilsamfunnsorganisasjoner

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktoppl	UBU-satsning	Planer
RORG-samarbeidet	Judith Klein (UBU) Tuva Grimsgard (UBU) Arnfinn Nygaard Knut Hjelleset	judith@rorg.no 92 28 69 73 tuvagr@gmail.com rorg@rorg.no knut@rorg.no	Pådriver for UBU/Global Education siden 1999. GENE-evaluering av Norge. FNs utdanningstiår (2005-2014). Innspill Ludvigsen, bærekraftsmålene, læreplaner, lærebøker, foredrag, lærerkonferanse, Initiativtaker skoleforum og UBU-nettverket	RORGs fokus for 2017: pådriver for UBU inn i fagfornyingsprosessen. Koordinere høringsinnspill til generell del av læreplanen, kjernen i faget, samt bidra som pådriver politisk og å holde liv i UBU-nettverket i Norge. GENE og Europeiske nettverk
Røde Kors	Øyvin Rannem Lund <i>Tidligere Christina Bjørn-Hansen Boch</i>	oyvin.lund@redcross.no	Høringsinnspill læreplaner, Ludvigsenutvalget. (Når krigen raser mm)	UBU arbeidsgruppe sammen med RORG siden 2014
SAIH	Ann-Therese Kildal (SAIH) Inga Marie Nymo Riseth	ann-therese.kildal@saih.no	Innspill UBU i Ludvigsenutvalget Verdens beste nyheter	Deltar nå som pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket
Redd Barna	Guro Håndlykken Maja Strand Anne Elin Kleva	guro.handykken@reddbarna.no	Har vært del av RORGs skoleforum for global læring siden 2009. Undervisningsmaterie ll til skoler:bl a <i>Det magiske klasserommet</i> https://www.reddbarna.no/klasse rom	Undervisningsmaterie ll "Fattig/rik": https://www.reddbarna.no/klasse rom/fattigrik Er pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket

Hei Verden	Hanne-Siri Idsøe (global undervisning) Christine Midbøe (daglig leder)	hannesiri@heiveden.no christine@heiveden.no	Styrke barn og unges kunnskap om globale miljø- og utviklingsspørsmål gjennom ulike tiltak Har vært aktiv i RORGs skoleforum for global læring siden 2009. Undersøkelse av lærebøker med mer.	Å tilby undervisningsressurser, drive undervisning overfor elever, å motivere og styrke lærerens kompetanse, å styrke kvaliteten på og videreutvikle informasjonsarbeid, å påvirke skoleverk og skolemyndigheter til å prioritere global læring i skolen
Fremtiden i våre Hender (FIVH)	Anne Kari Garberg Ida Thomassen	anne.kari@fremtiden.no 94237449 ida@framtiden.no 97 51 57 11	Var tidligere i RORGs skoleforum og er nå pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket. Serien Sweatshop som undervisningsressurs: http://globalskole.no/videregaende/samfunnsfag/sweathshop	
LNU	Markus Rotevatn Ungdomsdelegatene til Unesco	markus@lnu.no	Var tidligere i RORGs skoleforum og er nå pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket. Sjekk ungdomsdelegater!	
Global.no	Margaretha Hamrin <i>Tidligere: Reidun Blehr Lånkan Odilia Haussler Melbøe</i>	9523 21 31 global@global.no	global.no Global skole, en digital samling av undervisningsressurser om miljø- og utvikling strukturert etter kompetansemålene i læreplanen, trinn og fag. Initiert i samarbeid mellom RORG-samarbeidet og Global.no.	
Vennskap Nord Sør (tidligere)	Liv Aas Frank Ragnhild Olausen	liv@vennskap.no	Pådriverarbeidet UBU, samt lærernetttverk, lærerkonferanser, utvikling av undervisningsmateriell UBU. VNS har ikke støtte videre	
Forum for utvikling og miljø	Ingvild Hancke Øgstad	ingvild.oegstad@forumfor.no	Er pådrivere for UBU sammen med UBU-nettverket	
Change-maker	Steinar Grastveit		Var tidligere i RORGs skoleforum + Den Globale skoledagen mm	

Spire	Maria Skaare Anna Karlson	anna@spireorg.no	Var tidligere i RORGs skoleforum og er nå pådriver for UBU sammen med UBU-nettverket
Voksenopplæringen	Ellen Stavlund		Har deltatt under RORGs skoleforum/UBU-arbeid
Sund Folkehøgskole	Anders Hals	anders.hals@gmail.com	Relevant internasjonal linje, brigade, global forståelse.
Hadeland Folkehøgskole	Via Brita Phuti		Ny linje relevant for UBU/Global læring: http://www.hadelandfhs.no/linjer/ifuture-56666/
SOS barnebyer	Lene Aarnes		Har deltatt under RORGs skoleforum/UBU-arbeid
Namibiaforeningen	Olav Osland		Har deltatt under RORGs skoleforum/UBU-arbeid
Fredskorpset	Erling Hess Johnsen		Har deltatt under RORGs skoleforum/UBU-arbeid

6) Internasjonale kontakter

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktoppl	UBU-relevans
GENE- Global Education Network Europe	Liam Wegimont		Styreleder i GENE, Rektor og pådriver for Global Education i en årekke
DERC (London) Development Education Research Centre	Doug Bourne	d.bourn@ioe.ac.uk www.derc.uk	Development Education. Deltatt på debatter hos RORG i Norge
University of British Columbia, Canada	Vanessa (Di Oliveira) Andriotti Associate Professor	vanessa.andreotti@ubc.ca https://ubc.academia.edu/VanessaOliveiraAndreotti	Race, Inequality and Global Change Research fellow at the University of Oulu, chair of global education, and research fellow at Centre for Global Citizenship Education at the University of Alberta.
Manchester Metropolitan University	Karen Pashby Forsker	K.Pashby@mmu.ac.uk	Forsker, foreleser, foredragsholder, tidligere lærer. Global citizenship Education,

	Teacher Education	https://scholar.google.no/citations?user=8Urv9AMAAAAJ&hl=en	International Education, Comparative Education. University of Alberta +Oulu
RISC (Reading International Solidarity Centre)	Liz Allum	International Solidarity Centre www.risc.org.uk/education	Utvikling av undervisningsmaterieell global citizenship education. Deltatt på seminarer hos RORG.
Universitetet i Gøteborg	Benjamin Knutsson	benjamin.knutsson@ped.gu.se	Fagdidaktikk for global forståelse/UBU
Mundu- center for global dannelse (Danmark)	Sonja Salminen	mundu@mundu.dk	Global læring, konferanser med mer, samarbeider om Erasmusprosjekt sammen med RORG m fl.
Globalskole Danmark	Ellen Farr	ef@globalskole.dk	http://www.globalskole.dk Undervisningsopplegg i skolen+ pådriver for global forståelse i dansk skolesystem. Samarbeidet med RORG
The Global school (Sverige)	Lars Nordahl	lars.nordahl@programkontoret.se	www.programkontoret.se
Stiaan van der Merwe (Sør-Afrika)	Teolog	stiaan@coachin gsa.co.za	Sør-evaluering av Norges satsning på Nord/Sør-informasjon. Pedagogikk for de Rike prosjekt i Norge
Judy Ott	Lærer i Norge og phd ved DERC: Development Education		

Lenkesamling

Andreotti, Vanessa (di Oliveira)

<https://ubc.academia.edu/VanessadeOliveiraAndreotti>

<http://globalwh.at/heads-up-checklist-by-vanessa-de-oliveira-andreotti/>

Dagbladet (2015): FN-Sambandet, Unicef og Utdanningsforbundet: Barna må tas med!

<http://www.dagbladet.no/2015/10/09/kultur/meninger/barn/skole/debatt/41414607/>

Eriksen, Tore Linné/FN-sambandet (2012): Fattig og rik i samme verden.

http://www.rorg.no/Ressursguider/Fattigdom_og_ulikhet/index.html

Espedal, Brit-Helen (2014): En analyse av læreplan og tre lærebøker i Mat og helse for ungdomstrinnet. Masteroppgave.

<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/277579>

Finnish National Agency for Education (2011): Becoming a global citizen.

http://www.oph.fi/english/current_issues/conferences/becoming_a_global_citizen/documentation

Finnish National Agency for Education (2014): Education for global citizens.

http://www.oph.fi/english/current_issues/conferences/education_of_global_citizen_s

FN-sambandet og Unicef Norge: film om bærekraftig utvikling

<https://www.youtube.com/watch?v=8WrMCdnSnqc>

Global Education Network Europe www.gene.eu .

Global Education Network Europe (2009): Global Education in Norway.

http://gene.eu/wp-content/uploads/Gene_NationalReport-Norway.pdf

Globalportalen: Undervisningsopplegg. <http://global.no/lering-og-handling>

Global skole: <http://www.globalskole.no/>

Hei Verden (2010): undersøkelse av norske lærebøker.

<http://www.rorg.no/Artikler/2201.html>

Klein, Judith og Reidun Blehr Lånkan (2013): På tide med noe nytt?

<http://www.aftenposten.no/meninger/Pa-tide-med-noe-nytt-116985b.html>

Klein, Judith og Reidun Blehr Lånkan (2013): Nytt skoleår: Verden inn i læreplanen?

<http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/nytt-skolear-verden-inn-i-lareplanen-1.448432>

Klein, Judith og Brita Phuti (2015): Fremtidens skole i et globalt perspektiv?

<http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/fremtidens-skole-i-et-globalt-perspektiv-1.460052>

Klein, Judith (2017): Utdanning for bærekraftig utvikling: Nå må Norge henge med!

<http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/utdanning-for-barekraftig-utvikling-na-ma-norge-henge-med-1.938755>

Knutsson, B (2011): "Curriculum in the Era of Global Development - Historical Legacies and Contemporary Approaches" <https://130.241.16.4/handle/2077/27936>

Kumeneje, Espen (2016): Bærekraftig utvikling i samfunnsfaget. En diskursanalyse av lærebøker på VG1-trinnet. Masteroppgave

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/52014/26-02Master-PDF.pdf?sequence=1>

Kunnskapsdepartementet (2012): Kunnskap for en felles framtid. Revidert nasjonal strategi for utdanning for bærekraftig utvikling, 2012-2015.

- [http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter og planer/Strategi for UBU.pdf](http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter%20og%20planer/Strategi%20for%20UBU.pdf)
- Laumann, Kari (2006): The missing story.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32686/Laumann.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- LNU (2012): undersøkelse om ungdom og Nord/Sør-spørsmål.
<http://www.rorg.no/Artikler/2637.html>
- Ludvigsenutvalget (2014): Elevenes læring i Fremtidens skole. Delutredningen.
<https://www.udir.no/Upload/konferanser/Regning%20i%20alle%20fag/Fag%20og%20kompetanser%20i%20fremtidens%20skole.pdf>
- Ludvigsenutvalget (2015): NOU 2015-8. Fremtidens skole-Fornyelse av fag og kompetanser.
<http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/2015/06/15/fremtidens-skole-fornyelse-av-fag-og-kompetanser/>
- Ludvigsenutvalget (2015): NOU (engelsk versjon)
<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/>
- NSD (1989-2015): Skolevalgundersøkelsen.
<https://www.samfunnsveven.no/data/valgundersokelsen/>
- OECD: PISA 2018: Global competency for an inclusive world.
<https://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>
- Ott, Annelie (2017): Skolefornyelse gjennom bærekraft et halvhjertet forsøk
<http://www.verdidebatt.no/innlegg/11673295-skolefornyelse-gjennom-baerekraft-et-halvhjertet-forsok>
- Pashby, K (2016): Towards a critical Global Citizenship
[https://www.researchgate.net/publication/306079577 Towards a Critical Global Citizenship A Comparative Analysis of GC Education Discourses in Scotland and Alberta?ev=prf_high](https://www.researchgate.net/publication/306079577_Towards_a_Critical_Global_Citizenship_A_Comparative_Analysis_of_GC_Education_Discourses_in_Scotland_and_Alberta?ev=prf_high)
- Raabs, Nadja K (2010): No Child in the Norwegian Woods? (Masteroppgave SUM)
https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32611/Thesis_NKR_DUO.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Regjeringen (2016): Stortingsmelding 28.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- RORG-samarbeidet og Lent (2005/2006): Veiledningsmanual for å utvikle eller tilpasse undervisningsopplegg/informasjonsmaterieil til skolen.
http://www.rorg.no/RORG_samarbeidet/Skole/Veiledningsmanual/index.html
- RORG (2010-2015): Samling av nyhetssaker - Skole (UBU).
<http://www.rorg.no/Artikler/3495.html>
- RORG-samarbeidet (2012): Global Education in Schools - Nordic cooperation?
<http://www.rorg.no/noop/file.php?id=3502>
- RORG-samarbeidet m.fl (2013): Høringssvar til justering av læreplan for samfunnsfag.
<http://www.rorg.no/noop/file.php?id=2890>
- RORG-samarbeidet (2015): Utdanning for bærekraftig utvikling i medvind.
<http://www.rorg.no/Artikler/3264.html>
- RORG-samarbeidet (2015): Innspill til Fremtidens skole
http://www.rorg.no/RORG_samarbeidet/Skole_UBU_/index.html
- RORG-samarbeidet (2015): Høringsinnspill til NOU 2015:8 Fremtidens skole i et globalt perspektiv
<http://www.rorg.no/noop/file.php?id=3500>

- RORG-samarbeidet: Nyhetssaker - skole (UBU m.v.)
<http://www.rorg.no/Artikler/3495.html>
- RORG-samarbeidet: Nyhetssak (2017): En fremtidens skole for bærekraftig utvikling
<http://www.rorg.no/Artikler/3438.html>
- Sinnes, Astrid (2015): Utdanning for bærekraftig utvikling.
<https://www.universitetsforlaget.no/nettbutikk/utdanning-for-baerekraftig-utvikling-uf.html>
<https://www.ntnu.no/documents/2004699/13500026/Astrid+Sinnes+Reafagskonferansen+2016.pdf/9f0f4562-cdcc-486e-a006-1441e4c1439a>
- Skjæraasen, Martin (2013): - Viktig at samfunnsfagbøkene er så nøytrale som mulig.
<http://www.aftenposten.no/kultur/--Viktig-at-samfunnsfagbokene-er-sa-noytrale-som-mulig-581838b.html>
- Straume, Ingerid S (2016): Utdanning for bærekraftig utvikling i Norge og Sverige. Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk.
<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/15adcea3a66b5649?projector=1>
- Sætre, Per Jarle(2016). Education for Sustainable Development in Norwegian Geography Curricula
<http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1047515/FULLTEXT01.pdf>
- UN (2015). Sustainable Development Knowledge Platform.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/7261Post-2015%20Summit%20-%202020June%202015.pdf>
- UN (2016): Sustainable Development Goals Advocates.
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/sdgadvocates/#who>
- UNESCO (2014): Shaping the future we want - UN Decade of Education on Sustainable Development (Final Report).
<https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=1682&menu=35>
- UNESCO: Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable development:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>
- UNESCO: Global Education first initiative. <http://www.unesco.org/new/en/gefi/home/>
- Utdanningsdirektoratet (2006): Nasjonal strategi for utdanningståret for bærekraftig utvikling. [http://miljolare.no/info/Barekraftig utvikl rapp.pdf](http://miljolare.no/info/Barekraftig_utvikl_rapp.pdf)
- Utdanningsdirektoratet: Generell del av læreplanen (1993)
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/innleiing/>
- Utdanningsforbundet (2017): Utdanning. "Bærekraft på timeplanen"(side 10-20).
<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/15adcea3a66b5649?projector=1>
- Utdanningsforbundet (2012): Temanotat 2/2012: Utdanning for bærekraftig utvikling.
https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Publikasjoner/Temanotat/Temanotat%202012/Temanotat_2012_02.pdf
- Wolla, Irene Aasen (2015): Utdanning for bærekraftig utvikling i norsk skole.(Masteroppgave).
<https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/2755/2/Wolla.pdf>

Formålet med dette heftet er å gi en overordnet oversikt over fagfeltet Utdanning for bærekraftig utvikling (UBU) i norsk kontekst, med referanser til aktuelle internasjonale prosesser. Vi ønsker å trekke frem de viktigste begrepene, aktørene og politiske prosessene.

Utarbeider av Tuva Grimsgaard og Judith Klein
Oslo, mars 2017

Grafisk bistand fra kl1 design | www.kl1.no

